
IRODALMI MÚZEUM

B. SZABÓ GYÖRGY (1920–1963) MAGÁNLEVELEZÉSÉBŐL (II.)

(Képeslap)

Ljubljana, 1958. III. 18.

Egy nap kimenő: Ljubljana. Sokszor emlegettük és szívesen gondolunk Zentára. Nem a városra!

Sokszor üdv.

Očekujemo da nas posjetite koji put u Ljubljani i primite lepe pozdrave od

Staneta Kumar-a

[Várjuk, hogy egyszer meglátogasson minket Ljubljanában, és fogadja szép üdvözleteim

Stane Kumar]

*

Golnik, 1958. május 7-én
(szerda)

Kedves Éva!

Szeretném hinni, hogy hamarosan a levele végén bejelentett újabb levelét [megkapom], de mindjárt válaszolok is.

Bizony az idő gyorsan múlik – éppen négy hónappal ezelőtt érkeztem Golnikra –, s talán jó, hogy ilyen gyorsan múlik.

Hogy meddig kell itt az embernek heverészni, azt nem mondják meg. Ennél a nyavalyánál nem lehet jósolni, szeszélyes, ravasz és egy kissé rejtélyes betegség

maradt ma is. Egy fél év – ez a legkevesebb, mert itt esztendőben számolunk. No, de hagyjuk ezt a nem érdekes témát!

Örülök, hogy Zentán járt, pihent, és jól érezte magát. Egy kicsit ott éreztem magam én is a Fürdő-utcában, és láttam a virágzó meggyfákat. Pedig sohasem láttam Zentát tavasszal!

Igen, az emlékezés – rossz betegség! Régi levelek között turkálni – veszélyes! Az ember önmaga visszáját látja, de sokszor hajlamos megfélekedezni arról, hogy körülötte a világ is megváltozott! Ha ezt tudja, akkor még a szentimentalizmus sem árthat meg az embernek, mert az is hozzátartozik az élethez. S nem kell félni az évektől sem, de attól sem, hogy minden hisztéria itt kezdődik. Nem igaz! Az emberek jó része szereti az életet néhány biológiai tényre leegyszerűsíteni, de az élet és az ember komplikáltabb valami, és sokszor megtréfálja a tréfaűzőket.

Nagyon kívánom, hogy az évet simán és zökkenőmentesen fejezze be és jól pihenjen. Zentán igazán lehet pihenni!

Ne haragudjon, ha keserű hangon írtam a megjelenő könyvemről, nem panaszkodni akartam! Nagyon lassú nálunk a könyvkiadás, sokszor türelmetlen az ember.

Tudom, érzem, hogy vannak, akik becsülnek, szeretnek, akik olvasóim lesznek, akiknek élményük is lesz ez a könyv. Szeretném, ha így lenne!

Vannak az embernek keserű percei, nehéz pillanatai, magányos órái.

Ne haragudjon, nem akartam elszomorítani!

S végül: ha kurta a levélpapír, hosszabbítsa meg egy oldallal! Jó? Nem haragszom, ha a „toldás” kitépett irkalap!

Várom levelét.

Barátsággal és szeretettel köszönti

B. Szabó György

*

(Képeslap)

1958. május 27.

(kedd)

Itt, a háttérben látszó hegyek lábánál van az én második hazám. Most nem látszik, és jó egy kissé távol lenni a betegszobától. Kránj – város. Majdnem város!

Sokszor üdv.

B. Sz. Gy.

*

Golnik, 1958. június 12.
(csütörtök)

Kedves Éva!

Mindkét levelét megkaptam és most könnyű a dolgom: egyszerre válaszolok mind a kettőre.

Leveleit nagy örömmel olvasom, érzem, hogy szívesen írja őket és egy kicsit mindig az az érzésem, hogy előttem ül. Az élőszo melege bújkál a sorok között és ez mindig jólesik. Noviszád tavaszi panorámája, a park, a betyárstrand, az új frizurájáról szóló hír, no meg az, hogy megunta a magányt és élettársat talált – minden . . . Éva közlésében – igen érdekes, eleven történetté kerekedik. Itt, a havasok tövében, a hathónapos „emigráció” után az ember ilyen kövekből állítja össze azt az életet, amelyet maga mögött hagyott és mely változatlanul érdekli. A világot, amely nélküle is kerek, egész, forog „keserű levében”.

Sajnálom, hogy a tavaszi kirándulások nem vetették errefelé, valóban üdítő lett volna egy beszélgetés, ha egyelőre olyan vidám és hangulatos együttutazás mint egykor (hejh, hogy múlik az idő!) pillanatnyilag kivihetetlen. Majd egyszer, máskor! Ha megmutattam volna kedvenc sétahelyeimet, ahol nincs más, mint csend, néha madárfütty és halkan zúgó fenyves.

Majd egyszer élőszóval, mert úgy látom, hogy nem jut el hozzám.

Örülök, hogy az útlevel ügye jól áll, remélem, sikerülni fog az utazás. Tanulságos és szükséges ez az út: minden utazás élmény, minden utazás felfedezés. Magyarország, most és mindig, érdekes ország a nyitott szemű utazó számára.

Mikor fejeződik be a tanítás?

Mikor utazik haza? Ne felejtse el az otthoni címét közölni, mert én bizony elfelejtettem.

Az egyedüllét jó dolog, de csak módjával! A magányosság az emberben van, és azon a fizikai egyedüllét nem segít.

Szeretném, ha sikerülne a férjhezmenése. De nem szeretném, ha annak az oka kizárólag az lenne, hogy már megunta az udvaroltatásokat. A nyugalomért és a hétköznapiokért is meg kell küzdeni a házasságban! Talán korai lenne azt mondani, hogy lemondok a szerelmi boldogságról! Hisz eddig talán nem is érezte! Nem szeretek tanácsokat osztogatni, de nem is szeretném elvenni a kedvét: a házasság nagy erőpróbát, sok türelmet, lemondást igényel.

Talán nem felesleges itt is elmondani, hogy meghatottak sorai, amikor azt írta, hogy velem szemben ugyanaz marad, aki volt. (Nem firtorítottam el az arcom, jólesett ez a rokonszenv!)

Fekszem, sétálok, rajzolólok (az erdei növényvilágot tanulmányozom) és újabban műfordítok – szlovénból és szerbhorvátból Takács Márton néven.

Barátsággal és szeretettel köszönti

B. Szabó György

*

G. 1958. júl. 14.
(hétfő)

Kedves Éva!

Megkaptam levelét és már vártam zentai jelentkezését. Amikor az „ősi kúria” tatarozásáról szóló részt kezdtem olvasni – lakodalomra gyanakodtam. És már kezdtem megbocsátó és elnéző lenni, mert az *élet* mégis érdekesebb, mint bármilyen *levél*. A regényt nem *írni*, hanem *élni* kell. S meglepetés volt, hogy ez a hatalmas előkészület, a teknővel és a seprővel való szövetsége – *csak* (?) a nagybácsi méltó fogadtatásának szólt! Mi van a férjhezmenéssel, amit a legutóbbi levelében sejtetni engedett? Nem haragszik, hogy kíváncsiszkodom?

Látja, siettem válaszolni levelére, mert szeretném, ha levelem még otthon érné. De természetesen – várom a budapesti jelentkezését és a pesti címét is.

Bizony jó lenne most Pestre utazni! Szívesen kalauzolnám ott és megmutatnám azokat a helyeket, amelyekhez ezer emlék és élmény fűz. Utcák, terek, dombok, padok, szobák, termek, ahova sokszor eljárók ma is (ma sokkal gyakrabban, mint tegnap!) és ahol tegnapelőtti magamat keresem . . .

No de hol van a tavalyi hó? Elmúlt. És sajnos ezúttal kénytelen lesz Pest és Buda utcáit nélkülem járni és sokszor a fantáziájára bízni magát. Így is érdekes lesz ez az út! Kívánom, hogy jól érezze magát és gyarapodjon tudásban és tapasztalatokban! Majdnem úgy beszélék, mintha tanár lennék!

Szép lehet a Tiszán ilyenkor. Sokszor sajnálom, hogy nem vagyok (és már aligha leszek) fürdő ember, de élvezni tudom a Tiszát a szárazföldi ember tapasztalatából is. A honvágy kerülget, de nem tudott hatalmába keríteni: jól érzem magam, türelmes vagyok és leszek – még nagyon sokáig győzni kell türelemmel ezt a játékot. Megpróbálom.

Majd egyszer újra ott ülök a komp melletti buckákon, és rajzolni fogom a Tiszát. Friss, szeles reggel lesz akkor is, és a napsütésben már érezni lehet majd az őszt, a ködöt, a dércsípte fák néma tündöklését.

Sokszor és barátsággal üdvözli

B. Szabó György

*

G. 1958. november 14.
(péntek)

Kedves Éva!

Annyi szépet, jót írt rólam a levelében – és én úgy szégyenlem, hogy két hónap óta nem jelentkeztem, hogy szeretném megcsókolni a kezét, és egy kissé magamhoz ölelni. Ugye nem haragszik és nem neheztel nagyon rám? És nagyon szeretném megvigasztalni, jókedvre hangolni és elriasztani azt a sunyin ott ódalgó halálhangulatot, amit még a levelében is jelen valónak érzek. Nem szabad kicsinyhitűnek lenni, ne engedje, hogy hatalmába kerítse az ilyen érzés. Igazán, bizonyítanom sem kell talán, hogy tapasztalatból beszélek. Olvasta az „Öregember és a tenger”¹ Hemingway-remekművet? Ha nem, siessen elolvasni, azt hiszem, kiadták magyarul is 1956 őszén. Ha nem tud hozzájutni, olvassa el szerbül. Nem nehéz a nyelve. Van ott egy gyönyörű gondolat, amikor az öregember a nagy hallal küzd, egyedül, magárahagyottan, már-már lemondóan, elkeseredéssel. „Az ember nem arra született, hogy vereséget szenvedjen! Az embert meg lehet semmisíteni, de legyőzni soha!” – Ennyi a gondolat. Sokszor átgondolom újra meg újra, és sokszor elolvastam ezt a nagyszerű könyvet. Nem szabad elhagynia magát, nem szabad a hangulatok rabja lenni, nem szabad és nem is érdemes a halálra gondolnia! (Nagyon szeretném, ha *azonnal* válassza le a levelére és megírná nagyon őszintén és részletesen, hogy mi a betegsége és ki állapította meg ezt a marhaságot, hogy nem lesz hosszútávú (most már tréfába csapva át) – „ezen a földön”? Ígérje meg, hogy *azonnal* levelet ír nekem erről, mert állapota nyugtalanít. Jó? Megígéri? És meg is teszi?

Pár szót magamról, tudom, hogy érdekli állapotom. Az októberi nagyvizsgálat elmúlt. Az eredmény: tudóm *teljesen* kitisztult, a homályos helyek eltűntek, semmiféle operációra, levegőre stb. nincs szükségem, bacilustalan vagyok már március óta. Még egy fél évet pihennem kell, szedni a gyógyszereket, hogy elkerüljük azt, hogy visszaeső beteg legyek. Szervezetem igen erős, megbirkózott a nyavalyával. Boldog vagyok, hogy ilyen vigasztaló híreket mondhatok magamról. Szeptember elseje óta egy remek külön szobám van a legmodernebb épületben, születésnapomon a feleségem egy gyönyörű, nyugatnémet táskarádióval lepett meg, úgy hogy nagyon jó kapcsolatom van a világgal, még Noviszáddal is. És főleg megvan a nyugalmam, kényelmem. Az a másik idegen – feszélyezi az embert; a társaság, az ember sokszor kellemetlen is tud lenni. Nagyon sokat olvasok, írok, fordítok – főleg szlovénból – Takács Márton néven (van-e, ki e nevet nem ismeri?), illusztrálok – és valóban készülök a kiállításra. Ezt meg, honnan tudta meg? Naponta 3–4 órát dolgozom, rajzolok. Új csapásokon járok a grafikában, még mindig a fekete-fehér izgat legjobban. Új

rajzaim komorak, zártak, elvontak, gyötrődők, magányosak. Egy új világ bontakozik ki előttem; minden emberi szenvedésnek meg kell adni az árát. (A vonalaim még mindig finomak, ahogyan Maga is szereti, de tartalmasabbak, kidolgozottabbak [?], véglegesebbek.) A képekben önmagamot látom; a lélek rajza valamennyi. Semmit nem szándékozok belőlük megjelentetni a kiállításhoz. Egy kicsit meglepetésnek szántam őket. Talán májusban kiállítom őket Noviszádon is. Szeretnék Ljubljanában, Zágrábban és Belgrádban kiállítani. Persze attól függ, milyen lesz az anyagom, és biztosítani tudom-e a kiállítóhelységeket. Majd meglátjuk. Ennyit, de úgy látom, hogy túl sokat beszéltem önmagamról, fecsegő lettem. Elnézését kérem. (Még csak annyit, hogy a könyvem az idén megjelenik, a végső korrektúráját két hónappal ezelőtt küldtem innen vissza.)

Amióta annyira belemerültem a munkába – hanyag levélíró lettem. Gyűlnek a levelek, várják a választ, én pedig halogatom. Aztán megemberelem magam, és nekiülök a levélírásnak. Milyen furcsa az élet! Tegnapelőtt rendet csináltam a szekrényemben, a leveleimet is rendeztem, és kezembe kerültek a levelei. Egyet közülük kiemeltem és többször is elolvastam. Az amit géppel írt, amit megsemmisítésre javasolt, amiben egy utazás szép, boldog emlékeit idézte fel. Gondolatban sokszor végigéltem itt újra azt az utat! És ez a tiszaparti reggel is sokszor megjelent már előttem, amikor ősziessen halvány volt a reggel és szél borzolta a vizet. Milyen furcsa! Két év múlt el már azóta! Pedig olyan elevenen él bennem annak a reggelnek a hangulata, íze, olyan világosan látom magam előtt arcát, alakját, mozgását; a hangjára is még emlékezni tudok. Mintha az álm és az ébrenléti határain járnék: eltűnnek a hegyek, a havas hegycsúcsok, a fekete fenyvesek, az egyhangú szanatóriumi napok szürke vonulásának is vége; megszűnt tér és idő. Milyen szép is volt az a nyár!

És nem kell semmit utólag meggyónni, éreztem, hogy szeret. Ott, akkor, talán azelőtt is, talán erősen is. S éreznie kellett azt is, hogy én is szeretem. Frázisok, vallomások, ömlengések, simogatás és becézgetés nélkül. Egyszerűen, ahogy ember, nőt szeret az ember férfi módra: hangtalanul, szenvedéllyel, kínlódva, elfojtva a kívánságot, a vágyat, a gyengédséget, fegyelmezve az agyat és a szívet. Mit is adhattam volna? Egy-két szép órát, percet, pillanatot? Lehet, hogy elmulasztottunk valamit. Sokszor fájts is, hogy „elkeseredett és reménytelen” – ahogyan levelében ezt az érzését minősíti – semmi más szóval jobban meg nem határozható és körül nem írható szerelmét – látható jellel, mozdulattal nem viszonztam. De éreznie kellett, hogy szeretem. És nem valami polgári erkölcs, nem valami hűségnyilatkozat kényszerített hallgatásra. Én magamhoz akarok hű maradni, akkor is, most is azt vallom. Elmúlt? Ma sem, talán soha. Más lett? Más! Helyesen mondja: „Valamit vesztett, és sokat nyert ez az érzés!” Nem szükséges kategorizálni sem ezt az érzést, kifejezést sem

kell rá találnia. Bennünk van, bennünk marad, mint valamilyen félbemaradt, befejezetlen mozdulat, mint egy szép zenei frázis félbeszakadt része. Egyszer talán lezárul a mozdulat, egyszer talán felcsendül az a néhány hiányzó akkord, egyszer talán kerek lesz a világ újra! S ha nem? Akkor a félmozdulatok sokat sejtető szépsége, a zenei félmondatok igézete él majd bennünk tovább. Nem a lemondás szomorúsága és az eltűnt idők nyomán érzett rezignáció beszél belőlem. De vannak pillanatok, amelyeket nem lehet visszavarázsolni, vannak percek, amelyeknek derűjét, hamvasságát, frissességét, szépségét nem lehet mesterségesen előállítani. Ahhoz egy tiszaparti reggel kellene, vagy egy sötét, csöndes, mozdulatlan nyári éjszaka. Vagy egy zágrábi április délután ott a Zrinyevác padjain, talán egy blédi kirándulás, talán egy hosszú, hangtalan séta itt a havasok tövében meghúzódo ezüsfenyők között, talán egy magyar irodalomóra utolsó perceinek feszültsége, de lehet, hogy elég lenne egy szép szürke szempárral való találkozás is. Talán.

Nagyon várom a levelét. Legyen ezúttal szorgalmas levélíró, mert nagyon-nagyon érdekel állapota és nagyon-nagyon szeretném tudni válaszát erre a levelemre.

Barátsággal és szeretettel

Gy.

*

G. 1958. dec. 23.
(kedd)

Kedves Éva!

Levele igazán nagy öröm volt számomra. Tartottam tőle, hogy esetleg megrázkódtatást okoz, hallgatásából is sejtettem, hogy nyugtalanságot, izgalmat, gyötrelmet és töprengést váltanak ki soraim. Örülök, hogy vigaszt, örömet, megnyugvást is jelentettem. Nincs miért szégyenkeznie; önmaga előtt, előttem sem. Amit írtam, nem számításból írtam és nem is azért, hogy haldoklót (?) vigasztaljak. Így érzem minden sorát a levelemnek ma is. Szeretném, ha egészen megnyugodna. Jó?

Ne haragudjon, hogy levelének sok érdekes és elgondolkodtató mondatát válaszolatlanul hagyom: szeretném, ha mielőbb megkapná ezeket a sorokat. Lesz még bőven időnk az írásra s itt maradok valószínűleg egészen május-júniusig, de lehet, hogy szeptemberig is. Meglátom, hogyan bírom ki idegekkel. A legfontosabb dolog most győzni türelemmel; a betegségen már túl vagyok, fontos stabilizálódni, mert ez a nyavalya szeret vissza-visszalátogatni. Ezért nem szabad elsietni a gyógykezelést.

A hét péntekén, 26-ikán indulok haza – tíz napra. 27-ikén délután már otthon vagyok. Január 6-7 körül jövök vissza. Szeretném látni, elbeszélgetni. Nagyon valószínű, hogy [. . .] lesz a telefonon keresztül hallani az ismert hangot. Jó? Majd megbeszéljük a látogatását.

A mai postával megkaptam újévi jókívánságait is. Köszönöm a figyelmet és engedje meg, hogy majd személyesen viszonzom!

Sokszor és barátsággal üdvözl

B. Szabó György

*

G. 1959. febr. 12.

(csütörtök)

Kedves Éva!

Végre megkaptam levelét. Már azt hittem, hogy valószínűleg a tanárban porosodik és várja visszatérését, mert sejtettem, hogy a szemeszterszünetet igyekszik majd kellemesen eltölteni – azaz otthon. Örülök, hogy Zentáról jelentkezett, noha egy kissé nehezen tudom elképzelni főzőkanállal, no meg horgolótűkkel felszerelve. De lehet, hogy ez fantáziaszegénységre vezethető vissza, legalább is ezzel magyarázható. A „nem gondolok semmire” játék bizonyára érdekes, fejleszthető is, de megúnja az ember idővel. Ezzel szemben Hemingway érdekes író, érdekes olvasni, örülök, hogy ízlett. Figyelmébe ajánlom a következő újabb regényeket – csak szerbül férhet hozzájuk:

Irwin Shaw: Mladi lavovi² („Zora” kiadó)

Irwin Shaw: Lucy Crown³ („Zora” kiadó)

Norman Mailer: Goli i mrtvi⁴ („Zora” kiadó)

James Jones: Od sada do večnosti⁵ („Zora” kiadó)

Alberto Moravia: Rimljanka⁶ („Minerva”)

Alberto Moravia: Čočara⁷ („Oto Keršovani”)

Thomas Wolf: Pogledaj dom svoj, anđele⁸ („Novo pokolenje”).

Érdekes világ tárul a szeme elé, ha nekigyürkőzik ennek az irodalomnak. Finom író valamennyi – regényíró mindegyikük, de a javából. A kellemetlen utóíze a dolognak, hogy az embert utána bosszantja a saját irodalomnak törpesége, jelentéktelensége, vidékies lomposága (nemcsak a vajdaságira gondolok, hanem a magyar és a jugoszláv irodalomra!). A könyveket a noviszádi könyvtárakban megtalálja, máshol aligha. Jórészt elkeltek, azután meg elég drágák. Lelkére kötöm, hogy szerezzé meg, olvassa el őket, hiszem, hogy nagy élménye lesz valamennyi. Az olvasás – a legszebb sport. Várom a beszámolóját az olvasmányokról.

Lám – egy levélnek micsoda következményei lehetnek! Ha 70%-os is! És mégis – örülök, hogy kissé felrázta a levél ilyen értelemben is. A reménytelen szerelem sokszor elviselhetetlen, gyakran unalmasan hosszúlejáratú, legtöbbször túl nagy lemondást, önmegtartóztatást, szóval olyan középkori askéta hajlamok és tulajdonságok meglétét feltételezi, hogy a mai, rohanó és szputnyikos és interkozmosz és egyéb világunkban – és az emberi élet egy bizonyos korszakában – nagyon nevetséges, avult, levendulaillatúnak minősülhet. Hagyjuk meg a széplelkeknek, a nyugdíjasoknak, a betegeknek, a magányos lelkeknek, a cellalakóknak, akik hajlamosak arra, hogy vasszőgekkel „bélelt” övet hordozzanak a derekukon, esetleg a szívkön és egyéb érzékeny és bűnös helyeken! Persze az ember ilyen liberális felfogás mellett sem jut el mindig a céljához. Az a Szerelemnek nevezett nyavalya sokféle és komplikált vegyi hatások, testi és lelki vegyületek szerencsés találkozásából jön létre és, sajnos, a „szerencsés találkozás” elég ritka ezen a mi planétánkon. Sokszor bizony kevés a „férfi karja és szája”, sokszor túl sok a nő érzékenysége, gyakran a sok ész éppen olyan akadály, mint a fásultság, közöny, a lelki frigiditás. Mindez persze nem akadályozza az embert abban, hogy ne kísérletezzon újra meg újra a szerelemmel.

Igen, azért örülök, hogy nem tartozik az askéta lelkek közé, és ha egyebet nem is, de hetven százalékos hatást el tudtam érni – nem olyan céllal írt levelemmel. Ne értsen félre – egy kissé attól tartottam (a hosszú hallgatása is arra engedett következtetni), hogy túlságosan megviselte a levelem, fölöslegesen és talán meggondolatlanul lelki válságokat okoztam az őszinteségemmel. Egy kissé tartottam attól, hogy túlságosan bonyolult helyzetet teremtettem. Kissé megnyugodtam, hogy elmondta ezt az újabb élményét, ebből is az látszik, hogy egészséges és könnyen kiheveri a válságokat, és biztos az is, hogy nem reked meg egy helyen: inkább tévedjen az ember, csalódjon, minthogy lemondjon az életéről, a kísérletezésről, a keresésről. Ilyet pedig még elgondolni sem szabad, leírni pedig nemcsak bűnös könnyelműség: . . . Kezdem belátni, hogy kinőttem a szerelemből!

Ugye, igazam van?

Ennyi lelki kozmetika után beszéljünk egyszerűbb dolgokról is. Helyes, hogy államvizsgázni akar, ha nagy szerencséje lesz még nálam is államvizsgázhat (rendszerint november-decemberben tartják – addig én már ismét szürke „civil” leszek) – nem tudom ennek örülne-e vagy sem – számomra érdekes lenne, mert ezzel a „hivatalos” kapocs megszűnne – illetve helyreállna az egyenjogúság (a tanár-diák viszony mindig feszélyez is, nem magamra és kettőnkre gondolok, mert úgy hiszem, hogy ezen már túljutottunk „államvizsga” nélkül is, hanem általában!). Tudom, hogy nem lesz szerencsésebb akkor sem, ha véletlenül én vizsgáztatnám, mondjuk [Penavin] Olga helyett. A vizsga mindig gond, gyötrődés, magolás, vesződés, formáság. Van-e valami elképeze-

lése arról, hogy mit csinálna a tanárság helyett? Azt a németországi kirándulást csak helyeselni tudom és szeretném, ha meg is valósítaná feltétlenül. (Én alighanem még itt leszek Golnikon – ha Ljubljánán keresztül utazna, akkor akár odamenet, akár visszafelé jövet találkozhatnánk is. Három szál virággal, mondjuk piros szegfűvel fogadnám a ljubljánai főállomáson! Pontosan három évvel Zenta után! Látja, már csak ezért is érdemes a fogához verni a garast és nyélbeütni a németországi utat!)

Jól vagyok. A napok nagyon *gyorsan* múlnak, a kiállításom anyaga *lassan* készül. Mindig attól tartok, hogy nem lesz elég időm megvalósítani mindent, amit szeretnék itt elvégezni.

Havunk nincs, csak a hegyekben esik, egy kissé furcsa ez a tél a tavalyihoz képest.

Egy sereg fénykép készült rólam és rajzaimról. Ha elkészülnek és jók lesznek – küldeni fogok belőle. Jó?

Szeretnék én is gyors választ kapni a levelemre. Lehetséges ez?

Sokszor és barátsággal üdvözli

B. Szabó György

*

G. 1959. márc. 3.
(szerda)

Kedves Éva!

Remélem meg van elégedve a válasz gyorsaságával, szeretném, ha a maga levele sem késne sokáig, mert egyre szívesebben olvasom sorait és nagyon hiányzik, ha túl sokat kell várnom a válaszára. Be kell azonban vallanom, hogy én nem vagyok olyan türelmetlen, ha bontom a borítékot: az a tudat, hogy jelentkezett, mindig megnyugtat. Abban azonban hasonlítunk, hogy szívesebben olvasok végig egy ilyen kedves levelet.

Levelének első részére válaszolva szeretném megnyugtatni, nem szeretném, ha elkedvetlenülé válna válaszom és nem akarok semmit sem elvenni magától. Még a „reménytelen” szerelmet sem! Mindent szabad, mindent megengedek, mert én is így akarom! Mindent megéreztem és tudtam, de hallgattam, mert kímélni akartam, szigorú voltam, önmagamhoz is, mert úgy hittem, hogy ez a legjobb védekezés és a lehető legjobb megoldás a Maga szempontjából is. Igaza van, ne bolygassuk a témát tovább, mert akkor még rosszabb, de hozzá kell fűznöm nemcsak a Maga szempontjából, hanem az enyémből is. Most már tudjuk, hányadán állunk, most már a hallgatásnak és a csöndnek is szava lesz és zenéje. Mert már Tisza nélkül is tudom, hogy szeret, most már Zenta nélkül is el tudom képzelni találkozásunkat! Jó ez így?

G. 1957. márc. 3.
(Kézirat)

Kedves öre!

Rendesen meg van elégedve
a vétek nyomozással, természetem,
ha a megp. levele sem kétséget
szé, mert egy hívségben alvó
főnök is megp. kétségbe, ha a
főnök két vétkes a vétkes, de
két vétkes vétkes, hogy a nem
vagy a vétkes vétkes, ha vétkes
a vétkes: az a vétkes, hogy vétkes
két vétkes vétkes. Abban
vétkes vétkes, hogy vétkes
vétkes vétkes is az vétkes vétkes.

~~Szeretettel és~~ vétkes vétkes
vétkes megp. vétkes: nem vétkes
nem, ha vétkes vétkes vétkes
nem vétkes vétkes vétkes vétkes
vétkes, hogy a "vétkes" vétkes
vétkes, vétkes vétkes, vétkes vétkes
vétkes, vétkes is az vétkes, vétkes
vétkes vétkes vétkes, vétkes vétkes,
vétkes vétkes vétkes, vétkes vétkes
vétkes vétkes is, vétkes vétkes, vétkes
is a vétkes vétkes is a vétkes vétkes
vétkes vétkes a vétkes vétkes vétkes
vétkes vétkes, vétkes vétkes vétkes vétkes,
vétkes vétkes vétkes, vétkes vétkes
vétkes vétkes vétkes a vétkes vétkes vétkes,
vétkes vétkes vétkes is. Vétkes vétkes
vétkes vétkes, vétkes vétkes vétkes
vétkes is a vétkes is vétkes vétkes is vétkes
vétkes, vétkes vétkes vétkes is vétkes
vétkes vétkes, vétkes vétkes vétkes is
vétkes vétkes vétkes vétkes vétkes!
Vétkes is vétkes?

Nagyon megörültem annak a hírnek, hogy a három szál szegfűt személyesen adhatom majd át! Kedvenc virágom, a színét is, alakját, szagát is szeretem, talán valamennyi virág között a szegfűt legjobban. Az előleget, a fényképeket még nem küldhetem – a fényképészem egy lusta fráter, de mielőtt lesz eredménye a mindennapi zaklatásnak – postára teszem. A horgolását már előre is köszönöm s igazán kedves ajándék lesz ebben a magányos cellában: egy kicsit úgy érzem majd mindig, hogy itt van velem és állandó vendégem.

Elég forgalmas volt a múlt hét: a könyvem betördelve elküldték, hogy végezzem el a második revíziót és szerkeszsem meg a Névmutatót – ez utóbbi hosszú, unalmas türelemjáték, szerencsére már a végén tartok. Azután Fehér [Ferenc] új verseskötetének csináltam meg a cím- és fedőlapját – Herceg [János] könyvéről kért ismertetőt-bírálatot az „Ifjúság” – és végül a Noviszádi Rádió Farkas Nándora látogatott meg, hogy megbeszélje velem a rádió irodalmi évdíját, amelyet minden évben (250.000 Din.) kívánnak kiosztani egy írónak – legnagyobb meglepetésemre a feleségemet is magával hozta (autóval jöttek!) – annak pedig külön megörültem, mert egy nagy lakásproblémánk áll elintézetlenül és személyesen sikerült sok kérdést elintéznünk. Levelét aznap délután – péntek délután kaptam meg és talán kissé csodálatosan hangzik, a golniki levelet – Ljubljana egyik kávéházi asztalánál olvastam el fekete, konyak és cigaretta mellett. Így halmoztam egymás tetejére az élvezeteket – és néhány percig úgy tűnt minden, mintha az idő és az élet megállt volna, és a golniki emigráció csak álom lenne! Köszönöm, a levele tette!

Sokszor és barátsággal

Gy.

[A második lap bal margóján:] u. i. Hogyan tud megbirkózni a kézírásommal? Írjak nagyobb betűkkel, esetleg szépen?

Közzéteszi SZLOBODA János

(Folytatjuk)

JEGYZETEK

- ¹ *Az öreg halász és a tenger* szerb fordításának címe: Starac i more (= Az öregember és a tenger)
- ² Shaw, Irwin: *Oroszlánkölykök*
- ³ Shaw, Irwin: *Lucy Crown*
- ⁴ Mailer, Norman: *Meztelenek és holtak*
- ⁵ Jones, James: *Most és mindörökké*
- ⁶ Moravia, Alberto: *A római lány*
- ⁷ Moravia, Alberto: *Egy asszony meg a lánya*
- ⁸ Wolfe, Thomas Clayton: *Nézz vissza, angyal*